

Ryszard Kucha

"Pedagogiczny pogląd i kulturo - oświeceniowa działalność Iwana Fyłypczaka", Marija Chepil, Hałyna Sawczyn, Drohobycz 2013 : [recenzja]

Pedagogika Rodziny 3/4, 217-220

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Ryszard Kucha

Spółeczna Akademia Nauk

**Marija Chepil, Hałyna Sawczyn: ПЕДАГОГІЧНИЙ
ПОГЛЯД ТА КУЛЬТУРНО – ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ
ІВАНА ФІЛІПЧУКА. Monografia. Drohobycz 2013;
red. wyd. DDPU imeni Iwana Franka, ss. 284.**

Narodziny niepodległej Ukrainy pod koniec ubiegłego stulecia oznaczały – z jednej strony – spełnienie marzeń wielu obywateli tego kraju o posiadaniu samodzielnego oraz niezależnego państwa. Jednak jedynie nieliczni mieli mniej lub bardziej pełną świadomość tego, co trzeba zrobić, iżby nowe państwo nie stało się przedmiotem żartów, niewybrednych sporów lub nawet ataków ze strony tych sił politycznych, które do niedawna posiadały wszelkie prawa nadzoru nad Ukraińcami. Na szczęście, przynajmniej niektórzy przedstawiciele ukraińskiej inteligencji i wielu badaczy trudnych dziejów ukraińskiego narodu tę wiedzę i odpowiedzialność zdobyło, aczkolwiek nie było to zadanie łatwe, zwłaszcza, gdy istniał jeszcze ZSRR i wszystkim w Europie mogło się wydawać, iż jego rozpad jest niemożliwy.

Tę świadomość posiadali przede wszystkim przedstawiciele nauk historyczno – pedagogicznych, dla których najważniejszym zadaniem było przywrócenie narodowej ukraińskiej kultury pedagogicznej wszystkim mieszkańcom nowego państwa, których czasy ZSRR skutecznie odizolowały od historycznego narodowego doświadczenia edukacyjnego. Należało zatem podjąć pracę u podstaw, by oprzeć narodową doktrynę rozwoju oświaty na organicznym związku kultury duchowej i materialnej narodu ukraińskiego oraz innych narodów i społeczności zamieszkujących obszar nowego państwa. Było to równoznaczne z prawdziwym przełomem w zakresie świadomości edukacyjnej organizatorów nowej oświaty w niepodległej Ukrainie i koniecznością realizacji zadań badawczych o olbrzymim zakresie i zasięgu faktograficznym. Dziś, kiedy od momentu ogłoszenia

niepodległości minęło sporo lat wytrwałej pracy badawczej, naukowcy i praktycy edukacji potrafią ocenić, jak niewiele dokonali oraz jak olbrzymia praca czeka ich samych, jak również ich następców, na polu kreowania nowoczesnej ukraińskiej świadomości narodowej w globalizującym się świecie, jak wiele pozostało raf i nieprzyjaznych niespodzianek w niezbyt dokładnie zamkniętej puszczy Pandory Europy Środkowej i Wschodniej. Ich usuwanie i trwała eliminacja wymaga odwagi, wyobraźni nadprzeciętnej i konsekwencji od wszystkich kreatorów polityki edukacyjnej. Wymaga też szacunku dla postaw i poglądów innych ludzi oraz niezbędnej tolerancji dla odmienności narodowej, kulturowej, religijnej, jak również odrzucenia zaszłości historycznych, czyli ręki wyciągniętej do zgody i porozumienia ponad podziałami. Jak bowiem akcentuje Olga Suchomłynska „myśl pedagogiczna jest zawsze spersonifikowana – w niej zaznacza się osobowość jej nosiciela wraz z jego nastawieniami, gustami, poglądami i upodobaniami”. Wszystko to sprawia, iż walory teoretyczne spuścizny każdego z pedagogów zasługują na szczegółowe poznanie, naukowo uzasadnioną ocenę i mogą się stać nie tylko ważnym źródłem wzbogacającym teorię i praktykę oświaty współczesnej, lecz i wymownym przykładem jedności ducha narodowego i podstawą przekonania, iż jedynie wspólną pracą budować się powinno niepodległość państwową Ukrainy.

Pierwsze lata odzyskanej niepodległości zaowocowały wzrostem zainteresowania przeszłością Ukrainy, twórczością coraz większej liczby wybitnych myślicieli i twórców, których idee i dokonania należało przybliżyć społeczeństwu, a przede wszystkim dzieciom i młodzieży. Sięgnięto zatem do źródeł archiwalnych, do oryginalnych prac intelektualistów, nauczycieli i organizatorów oświaty, przede wszystkim z przełomu wieków XIX i XX oraz pierwszego półwiecza minionego stulecia, napotykać ogromne zasoby archiwalne i biblioteczne, z których dopiero należało wyłuskać najwartościowsze fakty, oceny i nazwiska, którym należało przywrócić właściwą rangę i miejsce w dziejach edukacyjnych Ukrainy niezależnej.

Pośród wszystkich wspomnianych zabiegów zwrócono uwagę na twórczy dorobek i działalność Iwana Fyłypczaka (1871–1945), odkryto jego koncepcje pedagogiczne, przebadano wiodące kierunki jego działalności edukacyjnej, organizatorskiej i społecznej, a ponadto podjęto próbę twórczego wykorzystania spuścizny pedagogicznej w procesie rozwoju systemu edukacyjnego współczesnej Ukrainy. Dowodem owego zainteresowania poznawczego jest monografia pióra dwóch autorek z Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Iwana Franki w Drohobyczu: Marii Chepil oraz Hałyny Sawczyn, będąca przedmiotem zainteresowania polskich badaczy, albowiem wszystko, co dzieje się w zakresie historyczno – pedagogicznych kwerend na Ukrainie powinno nas interesować szczególnie.

Licząca 284 strony druku monografia to ciekawe studium sylwetki i całokształtu działalności Iwana Fyłypczaka jako nauczyciela, pedagoga i działacza kulturalno- oświatowego niełatwych czasów. Wydana w 2013 roku pozycja to starannie opracowane studium złożonych losów ukraińskiego działacza i intelektualisty.

Posiada ona wszystkie niezbędne cechy dobrej i przemyślanej monografii: zwartą i logiczną strukturę formalną, wyraźnie zakreślone obszary refleksji we wszystkich czterech rozdziałach, bardzo refleksyjne wstęp i zakończenie, finezyjnie dopracowane streszczenia, wykazy bibliograficzne i aneksy. Lektura treści nie nuży czytelnika, lecz skłania do refleksji i jednocześnie zachęca do głębszego zainteresowania poznawczego.

Już wstęp (ss. 7) zawiera mnóstwo informacji na temat przesłanek i motywów zainteresowania naukowego sylwetka tego ukraińskiego pedagoga i działacza oświatowego, któremu przyszło żyć i działać w latach Austro-Węgier, pierwszej wojny światowej i Drugiej Rzeczypospolitej, sowieckiej i hitlerowskiej okupacji ziem ukraińskich w latach drugiej wojny światowej oraz początku ponownej okupacji sowieckiej w latach 1944–1945, co dla Fyłypczaka zakończyło się tragicznym zesłaniem do obozu w Tajszece w okolicach Irkucka, gdzie też w 1945 roku zakończył życie i został pochowany w nieznanym miejscu. Docenić wypada, iż książka zawiera streszczenia w języku angielskim, niemieckim i polskim, co powinno ułatwić analizę autorskich dokonań badawczych.

Rozdział pierwszy monografii (s. 13–57) umiejętnie wprowadza czytelnika w oparty na archiwaliach i rezultatach bibliotecznej kwerendy opis życiowej drogi i twórczych dokonań Iwana Fyłypczaka. To właściwie biografia człowieka stającego się nauczycielem i pedagogiem, działaczem społecznym, gdyż tego wymagała ówczesna sytuacja społeczno-polityczna Ukraińców. Rozdział oparty na gruntownej kwerendzie i bogaty w odsyłacze i dodatkowe wyjaśnienia.

Wymogi metodologii badań nakazywały zarysować rozwój i ewolucję poglądów pedagogicznych analizowanego Autora, co autorki uczyniły w rozdziale drugim na kartach od 58 do 122. To część pracy dowodząca rzetelności, pasji badawczej oraz refleksyjnego podejścia poznawczego. To analiza poglądów pedagoga na szkolnictwo w Galicji, prezentacja wychowawczego potencjału w jego spuściźnie. Wart refleksyjnej lektury przede wszystkim historyka wychowania.

Naturalną rzeczą kolejną Iwan Fyłypczak – co charakteryzowało również innych edukatorów ukraińskich tamtego czasu – stawał się działaczem kulturalno – oświatowym jako przedstawiciel inteligencji narodowej. Ten rozdział to dokumentacja jego wkładu w rozwój wielu obszarów działalności społecznej (s. 123–170).

Rozdział ostatni, czwarty, poświęcony został wykorzystaniu idei pedagogicznych Iwana Fyłypczaka w latach Ukrainy niepodległej. Pokazano przykłady takiego wykorzystania w toku pracy dydaktyczno-wychowawczej współczesnego nauczyciela ukraińskiego. Dodatkowo rozdział zawiera wiele przykładów interpretacji prac tego autora, co świadczyć powinno, iż jego utwory to ciągle żywe tworzywo ukraińskich nadziei edukacyjnych. Tym sposobem odżywająca przeszłość wkracza w dzisiejszą rzeczywistość i rysuje przyszłe potrzeby edukacyjne (s. 171–200). To piękno mowy ojczystej, krajobrazu i pełne patosu opisy czasu minionego.

W sumie monografia prezentuje się jako dojrzałe faktograficznie i merytorycznie dzieło służące budowie nowej świadomości narodowej dzieci i młodzieży ukraińskiej. Warto zatem na jej treść popatrzeć refleksyjnie przez pryzmat europejskich aspiracji naszego wschodniego sąsiada, przed którym niełatwa i nadal wyboista droga historycznego wyboru kierunku rozwoju. Polecam lekturę tej książki wielu polskim czytelnikom zainteresowanym przemianami demokratycznymi zachodzącymi po drugiej stronie granicznej rzeki Bug.